

ภูมิรัฐศาสตร์สมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช*

THE GEO-POLITICS IN SRITHAMMASOKARAJA PERIOD

สืบพงศ์ ธรรมชาติ*, กันตภณ หนูทองแก้ว

Suebpong Thammachat*, Kantaphon Nuthongkaew

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokara Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: thangmo_pod@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครอง และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา, นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี, ข้าราชการ, นักการเมือง และประชาชน รวม 25 คน เลือกแบบเจาะจง และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช อาณาจักรตั้งอยู่บนคาบสมุทรมลายู มีทะเลสองข้าง ทำให้มีเมืองท่าจำนวนมากเหมาะสมแก่การค้าขายและการติดต่อกับดินแดนต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเล เชื่อมโยงกับอินเดีย จีน อาหรับ และชวา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชนั้น พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชมีบทบาทสำคัญในการวางยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทหาร มีการวางระบบเมืองบริหารที่เรียกว่า “เมืองสิบสองนักษัตร” เพื่อทำหน้าที่เสริมสร้างความมั่นคงและขยายอำนาจของราชวงศ์ ในการปกครองได้รับอิทธิพลมาจากทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยยึดหลักธรรมาธิปไตย และธรรมราชา มีสร้างวัดและพระบรมธาตุเจดีย์เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า 4 Center Model ประกอบด้วย C1 คือ Administration Center หมายถึง ศูนย์รวมการบริหาร C2 คือ Commercial Center หมายถึง ศูนย์กลางการค้า C3 คือ Territorial Center หมายถึง ศูนย์รวมดินแดน และ C4 คือ Spiritual Center หมายถึง ศูนย์รวมศรัทธา

คำสำคัญ: ภูมิรัฐศาสตร์, การเมืองการปกครอง, ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช, อาณาจักรศรีวิชัย, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Abstract

This research article aims to analyze the general conditions of geopolitics, explore political and administrative governance concepts, and develop knowledge concerning the political geography of the Srithammasokaraja Period era. This is a qualitative study. Key informants include scholars in Buddhist studies, historians and archaeologists, government officials, politicians, and public members, a total of 25 individuals selected through purposive sampling. Additionally, a focus group discussion was conducted with 10 participants. Research instruments include

*Received July 30, 2025; Revised August 19, 2025; Accepted August 23, 2025

structured interviews. Data were collected through interviews and focus group discussions and analyzed using descriptive methods. The research findings reveal that the general geopolitical conditions during the Srithammasokaraja Period indicate that the kingdom was on the Malay Peninsula, flanked by seas on both sides. This strategic location fostered the development of numerous port cities, making it highly suitable for trade and international contact. The kingdom served as a maritime trade hub, connecting with India, China, the Arab world, and Java. Regarding political and administrative governance, King Srithammasokaraja was pivotal in formulating political and military strategies. A system of subordinate cities known as the "Twelve Zodiac Cities" was established to reinforce stability and expand dynastic power. Both Buddhism and Brahmanism-Hinduism influenced governance during this period, guided by the principles of Dhammathipatai and Dhamma Raja. Temples and the Great Relic Pagoda were constructed to serve as spiritual centers for the people, and knowledge about geography, politics, and government in the Srithammasokaraja Period. The 4CENTER MODEL form consists of C1 = Administration Center, C2 = Management Center, C3 = Territorial Center, and C4 = Spiritual Center.

Keywords: Geopolitics, Politics and Governance, Srithammasokaraja Period, Srivijaya Kingdom, Southeast Asia

บทนำ

การบริหารปกครองในยุคปัจจุบันเผชิญความท้าทายรอบด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ปัญหาเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่มีรากฐานเชื่อมโยงกับบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ของพื้นที่ การศึกษากรณีตัวอย่างจากอดีตจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถให้บทเรียนและข้อเสนอเชิงนโยบายได้อย่างมีหลักฐานรองรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุคศรีธรรมราชมีบทบาทโดดเด่นทั้งในฐานะศูนย์กลางการปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมของภาคใต้ อันเป็นดินแดนที่มีความเป็นมาอันยาวนานและสลับซับซ้อน ทั้งในด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง ศิลปวัฒนธรรม และศาสนา นักวิชาการจากหลายสาขา เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ต่างพยายามศึกษาค้นคว้าเพื่ออธิบายความเป็นมาของพื้นที่แห่งนี้ อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกการศึกษายังมีน้อย ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับดินแดนภาคใต้ยังไม่เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนโดยทั่วไป แม้ในปัจจุบันจะมีเอกสารวิชาการและการสัมมนาวิชาการในพื้นที่ภาคใต้เพิ่มมากขึ้น เช่น ที่วิทยาลัยครุศรีธรรมราช และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ แต่ประเด็นทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะด้านการเมืองการปกครองในอดีตของดินแดนภาคใต้ ยังคงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เอกสารที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ “ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช” และ “ตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช” มีข้อมูลตรงกันเกี่ยวกับการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ และการปกครองของกษัตริย์ที่ใช้นามว่า “พระยาศรีธรรมมาโคกราช” โดยมีพระยาศรีธรรมมาโคกราชจันทรภาณุ และพระยาศรีธรรมมาโคกราชพงษาสุระเป็นกษัตริย์ในราชวงศ์ปัทมวงศ์ หรือราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช (สโรชา สิริวิชยกุล, 2553) อีกทั้งเอกสารจารึกที่สำคัญ เช่น จารึกหลักที่ 35 พบที่เมืองโบราณแม่ตงเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ยังกล่าวถึงพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช (องค์ที่ 2) ที่ได้โปรดให้เจ้าสุนัฒแห่งธานยปุระกัลปนาที่ดินและทรัพย์สินแด่พระสวามีที่บรรจุพระบรมอัฐิของพระราชบิดา “กมรเตงชดตศรีธรรมมาโคก” (องค์ที่ 1) ในปี พ.ศ. 1710 แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชในการเมือง การศาสนา และวัฒนธรรม มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับอาณาจักรศรีวิชัย โดยนครศรีธรรมราชเคยเป็นเมืองสำคัญชื่อว่า “ตามพรลิงค์” นับถือศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย ต่อมาเมื่อ

อาณาจักรศรีวิชัยล่มสลาย ราชวงศ์ปัทมวงศ์ซึ่งมีพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชเป็นปฐมกษัตริย์ ได้รับพระพุทธศาสนา ลัทธิเถรวาทจากลังกาเป็นศาสนาประจำรัฐ และร่วมกันสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18 (ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, 2559) และการศึกษาของ ธวัชชัย ประดู่ ยังระบุว่า อาณาจักรศรีธรรมราชได้รับการสถาปนา เมื่อ พ.ศ. 1830 หลังการล่มสลายของศรีวิชัย โดยพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรงอพยพผู้คนจากเมืองเดิมมาสร้าง บ้านเมืองใหม่ที่หาดทรายแก้ว พร้อมสร้างสถูปเจดีย์สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และสถาปนาอาณาจักรใหม่ขึ้น ทั้งยังมีการแต่งตั้งพระอนุชา คือ พระเจ้าจันทรภาณุ และพระเจ้าพงษาสุระ ให้เป็นพระมหาอุปราช และสืบราชสมบัติ ต่อมา จนกระทั่งราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชล่มสลายจากโรคระบาดและการศึกกับพวกขว (ธวัชชัย ประดู่, 2566)

อย่างไรก็ดี การสถาปนาเมืองในราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชมิได้เป็นเพียงการตั้งถิ่นฐานใหม่ หากแต่เป็นการวางรากฐานของรัฐที่คำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อจำกัดของสภาพภูมิประเทศในดินแดนคาบสมุทรมหาไต้พิจารณาทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของการสร้างบ้านแปงเมืองตามแนวคิดศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิม โดยพบว่าการกระจุกตัวของชุมชนและข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่เกษตรกรรมได้อย่างมั่นคง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2542) และพบว่า จุดแข็งสำคัญ คือ การที่ดินแดนดังกล่าวตั้งอยู่ในตำแหน่งยุทธศาสตร์ของเส้นทาง การค้าทางทะเลระหว่างจีนตอนใต้ อินเดียตอนใต้ และฝั่งทะเลแดง อีกทั้งยังอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งแร่ธาตุ และผลผลิตจากป่า ระบบเศรษฐกิจของชุมชนในสมัยนั้นจึงพัฒนาเป็นระบบที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนชายฝั่งทะเล กับชุมชนในดินแดน ผ่านการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละพื้นที่ การเปลี่ยนผ่านทาง เศรษฐกิจเช่นนี้ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ในการสร้างบ้านเมืองที่ต้องคำนึงถึงทั้งการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการจัดการทรัพยากร ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดแบบเดิมที่เน้นการรวมศูนย์ของอำนาจในเมืองหลัก

นอกจากนี้ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญในระบบการผลิตทางเกษตรกรรม โดยเฉพาะการผลิตข้าว จากเดิมที่ใช้วิธีการปลูกข้าวไร่บนพื้นที่ลาดเขา อาศัยน้ำฝนธรรมชาติ เมื่อมีการพัฒนามา เป็นระบบการปลูกข้าวแบบทดน้ำ ที่จำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากและการจัดการที่ซับซ้อนในระดับชุมชนหรือรัฐ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการโดยแต่ละครอบครัวลำพังได้ จึงต้องมีการจัดระเบียบและวางโครงสร้างทางการปกครอง เสียใหม่ (กันตภณ หนูทองแก้ว, 2566) ผลจากแนวคิดทางเศรษฐกิจและระบบการผลิตนี้ นำไปสู่การจัดตั้ง “เมืองบริวาร” หรือ “เมืองสิบสองนักษัตร” ซึ่งประกอบด้วย เมืองต่าง ๆ เช่น เมืองสาบบุรี (ขวต), เมืองปัตตานี (ฉลุ), เมืองกลันตัน (เสื่อ), เมืองปาหัง (เกาะ), เมืองไทรบุรี (มะโรง), เมืองพัทลุง (มะเส็ง), เมืองตรัง (มะเมีย), เมืองชุมพร (มะแม), เมืองบันไทยสมอ (วอก), เมืองสะอูเลา (ระกา), เมืองตะกั่วถลาง (จอ) และเมืองกระบือ (กุน) ซึ่งมีบทบาท เป็นทั้งฐานทรัพยากร แรงงาน และจุดควบคุมการผลิต อันส่งผลให้โครงสร้างการเมืองการปกครองในยุค ราชวงศ์ ศรีธรรมมาโคกราชมีความเข้มแข็งและขยายอำนาจได้อย่างมั่นคง (พระครูวรวิริยคุณ (ปราโมทย์ ปสุโต), 2561)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัยเรื่องภูมิรัฐศาสตร์สมัยราชวงศ์ศรีธรรมมา โคกราช ซึ่งข้อมูลดังกล่าวถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันที่เรียกว่ายุคชีวิต วิถีใหม่ ที่สามารถตอบโจทย์ในการแก้ปัญหาของบ้านเมือง และเป็นแนวทางในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม พัฒนา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง เพื่อเกิดผลลัพธ์เชิงบวกที่สร้างสรรค์ประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจ ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภูมิรัฐศาสตร์สมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช” โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์หลักการ ปกครองในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่นำมาสู่การพัฒนาเป็นแนวทางในการนำเสนอองค์ความรู้ เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครอง และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรที่ใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถให้ข้อมูลได้ชัดเจนเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา, นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี, ข้าราชการ, นักการเมือง และประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-end Questions) โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันบุคคล ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ได้สร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้ 1) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เพื่อกำหนดกรอบของแบบสอบถามและคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นดำเนินการออกแบบเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันบุคคล ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช 2) การตรวจสอบเครื่องมือ นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา จากนั้นดำเนินการยืมหนังสือเพื่อขอจริยธรรมในมนุษย์ และนำเครื่องมือวิจัยที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เสนออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน ใช้วิธีคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเกี่ยวข้องกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ได้แก่ จากนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา, นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี, ข้าราชการ, นักการเมือง และประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ดำเนินการเรียบเรียงและนำเสนอเนื้อหาเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ได้ดำเนินการวิเคราะห์ความถูกต้องสมบูรณ์ และได้วิเคราะห์ และจากการสนทนากลุ่ม ได้ดำเนินการวิเคราะห์ความถูกต้องสมบูรณ์ และได้วิเคราะห์เนื้อหาโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชถือเป็นหนึ่งในราชวงศ์สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเมืองและภูมิรัฐศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในดินแดนที่ปัจจุบันคือประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ได้พบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภูมิภูมิรัฐศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ในแต่ละด้าน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ที่ตั้ง: อยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยในปัจจุบัน ตำแหน่งที่ตั้งของอาณาจักรอยู่ในบริเวณ ยุทธศาสตร์สำคัญของเส้นทางการค้าทางทะเล โดยเฉพาะเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและทะเลจีนใต้ ทำให้เป็นศูนย์กลางของการค้าระหว่างอินเดีย จีน และหมู่เกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) การเมืองและ เศรษฐกิจ: จากตำแหน่งที่ตั้งทำให้ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชสามารถพัฒนาอาณาจักรให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และการค้า มีการสร้างพันธมิตรกับมหาอำนาจในภูมิภาค รวมถึงมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจโลกผ่านการค้ากับจีน อินเดีย และดินแดนอาหรับ อำนาจทางเศรษฐกิจนี้ช่วยส่งเสริมสถานะของอาณาจักรให้เป็นศูนย์กลางทางการเมือง และการปกครองในภูมิภาค 3) ความสัมพันธ์กับมหาอำนาจต่างชาติ: มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับมหาอำนาจ ในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นจีนหรืออินเดีย มีหลักฐานว่ามีการส่งเครื่องราชบรรณาการไปยังจีนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ และยังรับอิทธิพลทางศาสนาและวัฒนธรรมจากอินเดีย โดยเฉพาะพุทธศาสนาและฮินดู 4) ความมั่นคงทางทหาร และการป้องกันประเทศ: เนื่องจากอาณาจักรนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บริเวณยุทธศาสตร์สำคัญ จึงต้องมีระบบ ป้องกันประเทศที่เข้มแข็ง เช่น การสร้างกองเรือรบเพื่อควบคุมเส้นทางเดินเรือ การป้องกันการรุกรานจาก มหาอำนาจหรือกลุ่มโจรสลัดที่อาจคุกคามเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองของราชวงศ์ และ 5) อิทธิพลทาง วัฒนธรรมและศาสนา: ภูมิรัฐศาสตร์ของราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชไม่ได้จำกัดอยู่แค่ด้านการเมืองหรือเศรษฐกิจ เท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการแพร่กระจายของศาสนาและวัฒนธรรม บทบาทสำคัญของอาณาจักรในฐานะศูนย์กลาง พุทธศาสนาช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับดินแดนต่าง ๆ และยังมีอิทธิพลต่อศิลปะ วรรณกรรม และ สถาปัตยกรรมในภูมิภาค

ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ในแต่ละด้าน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) รูปแบบการปกครอง: มีระบบการปกครองที่เป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยอำนาจสูงสุดอยู่ที่พระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของการบริหารราชการแผ่นดิน ทรงมีอำนาจทั้งทาง ศาสนาและทางการเมือง ทำให้พระมหากษัตริย์มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจ การทหาร และ การต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีระบบขุนนางที่ช่วยบริหารจัดการด้านต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นหลายระดับ เช่น ขุนนาง ฝ่ายปกครอง ขุนนางฝ่ายเศรษฐกิจ และขุนนางฝ่ายการศาสนา และแม้ว่าการปกครองจะอยู่ในรูปแบบสมบูรณาญา สิทธิราชย์ แต่ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชยังมีการกระจายอำนาจให้แก่เมืองบริวารหรือหัวเมืองต่าง ๆ โดยมีเจ้า ผู้ครองนครหรือขุนนางที่ได้รับมอบหมายให้บริหารเมืองแทนพระมหากษัตริย์ หัวเมืองเหล่านี้มักมีอิสระในระดับหนึ่ง แต่ยังคงส่งเครื่องราชบรรณาการและปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลาง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับ การเมือง: โดยเฉพาะพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครอง พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์นี้มักถูกมองว่าเป็น “ธรรมราชา” หรือผู้ปกครองที่ปกครองโดยธรรมะ มีการสร้าง วัดวาอารามเพื่อส่งเสริมศาสนา และใช้หลักธรรมคำสอนเป็นพื้นฐานในการบริหารบ้านเมือง 3) เศรษฐกิจและ การเมือง: ด้วยตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชใช้ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการค้า ระหว่างประเทศ โดยมีการส่งสินค้าออกไปยังจีน อินเดีย และดินแดนอาหรับ ซึ่งช่วยให้เศรษฐกิจของอาณาจักร เข้มแข็งและสร้างอำนาจทางการเมืองผ่านเครือข่ายทางการค้า และ 4) ด้านความมั่นคง: ระบบกฎหมายของ ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมทางศาสนาและกฎหมายอินเดีย มีการใช้แนวคิดเรื่องธรรมะ ในการตัดสินคดีความ และมีการกำหนดบทลงโทษตามลำดับความรุนแรง นอกจากนี้ ระบบกฎหมายยังมีบทบาท ในการรักษาเสถียรภาพของบ้านเมือง ป้องกันการกบฏ และควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในสังคม

การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช มีลักษณะเด่น ในการเป็นศูนย์กลางแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงทั้งการปกครอง ศาสนา เศรษฐกิจ และความมั่นคงของภูมิภาค ดังนี้ 1) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางอำนาจสูงสุดทั้งทางศาสนาและการเมือง ทรงมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย

ทุกด้านของรัฐ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การทหาร และการต่างประเทศ 2) เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ปกครองที่ปกครองโดยธรรมะ ส่งผลให้ศาสนาแทรกอยู่ในทุกระดับของรัฐ เช่น การออกกฎหมาย การตัดสินคดี และการบริหารบ้านเมือง มีการสร้างวัดวาอารามและส่งเสริมหลักธรรมในหมู่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้อาณาจักรเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของภูมิภาค 3) อาณาจักรตั้งอยู่ในทำเลยุทธศาสตร์ด้านการค้าทางทะเล จึงพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าโลกในยุคโบราณ มีการติดต่อค้าขายกับจีน อินเดีย และดินแดนอาหรับ การค้าระหว่างประเทศช่วยเสริมสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและสถานะทางการเมืองของอาณาจักร ส่งผลให้กลายเป็นศูนย์กลางความมั่งคั่งที่เชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับโลกภายนอก และ 4) การควบคุมหัวเมืองและการใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ทำให้อาณาจักรสามารถเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายดินแดนที่มีความหลากหลายแต่มั่นคง ผ่านการจัดตั้งเมือง 12 เมืองบริวาร หรือที่เรียกว่า “เมืองสิบสองนักษัตร”

ดังนั้น ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชมิใช่เพียงรัฐโบราณ แต่เป็นศูนย์กลางแบบองค์รวม ที่หล่อหลอมอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และความมั่นคงไว้ด้วยกัน โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นแกนกลางของระบบทุกด้านอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ซึ่งอาณาจักรตั้งอยู่บนคาบสมุทรลพบุรี ทำให้มีชัยภูมิที่เหมาะสมแก่การค้าขายและการติดต่อกับดินแดนต่าง ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งน้ำและดิน เหมาะแก่การดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถคมนาคมทางน้ำได้สะดวก ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรม สภาพพื้นที่กว้างขวาง มีทะเลสองข้าง ทำให้มีเมืองท่าจำนวนมากและเอื้อต่อการติดต่อค้าขายกับต่างชาติ เป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเล เชื่อมโยงกับอินเดีย จีน อาหรับ และชวา การค้าขายช่วยสะสมความมั่งคั่งของอาณาจักร ทำให้สามารถขยายอำนาจไปยังดินแดนใกล้เคียง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัฒนสาสน์ นุ่นสุข ได้ศึกษา “ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการกำเนิดอาณาจักรนครศรีธรรมราช” กล่าวถึงอาณาจักรนครศรีธรรมราชได้รุ่งเรืองอย่างมากในช่วงเวลาที่เริ่มก่อตั้งรัฐจนกลายมาเป็นศูนย์กลางที่สำคัญมากอันหนึ่งในทางการเมือง การค้าและการศาสนาในแถบคาบสมุทรสยามและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (วัฒนสาสน์ นุ่นสุข, 2564) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “มรดกโลกมรดกธรรม: ประวัติศาสตร์หลักธรรมและหลักฐานโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า ประวัติความเป็นมาของอาณาจักรตามพรลิงก์หรือนครศรีธรรมราช มีความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และสังคมต่อดินแดนอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงไม่น้อยกว่า 1,800 ปีมาแล้ว มีหลักฐานทางโบราณคดีและหลักฐานอื่นเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าอาณาจักรตามพรลิงก์หรือนครศรีธรรมราชมีกำเนิดมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 มีความรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 จึงเปลี่ยนจากเมืองตามพรลิงก์มาเป็นเมืองนครศรีธรรมราช ตราบจนปัจจุบัน (พระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช มีระบบเมืองบริวาร 12 เมือง ที่เรียกว่า “เมืองสิบสองนักษัตร” ทำหน้าที่กระจายอำนาจ ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการค้า โดยเฉพาะการค้ากับอินเดียและจีน ส่งผลให้เกิดความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของอาณาจักร ทำให้ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและขยายอำนาจของราชวงศ์ เป็นระบบป้องกันที่เข้มแข็ง มีการทำสงครามเพื่อรักษาอำนาจและขยายอาณาเขต พระมหากษัตริย์มีบทบาทสำคัญในการวางยุทธศาสตร์ทางการเมืองและการทหาร อีกทั้ง พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชได้ใช้หลักธรรมในการปกครอง ทำให้บ้านเมืองมีความสงบสุข และได้รับความศรัทธาจากประชาชน การบริหารบ้านเมืองเน้นความเป็นธรรม ความเด็ดขาด และการดูแลพสกนิกร

อย่างทั่วถึง อันได้รับอิทธิพลจากทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยยึดหลัก ธรรมาธิปไตย และ ธรรมราชา เป็นแนวทางสำคัญในการปกครอง สร้างวัดและพระบรมธาตุเจดีย์เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กันตภณ หนูทองแก้ว ได้วิจัยเรื่อง “พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชกับรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี” พบว่า รูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี จะมีแนวทาง คือ การกระจายอำนาจสำหรับการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการปกครองแก่พื้นที่ ซึ่งเป็นการถ่ายโอน อำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจจากการบริหารระดับบนสู่ระดับล่างที่นำมาสู่การบริหารจัดการ เป็นลำดับขั้นตอน (กันตภณ หนูทองแก้ว, 2566) และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไพฑูรย์ มีกุศล ได้วิจัยเรื่อง “ความเป็นมาของการเมืองการปกครองไทยโดยสังเขป” พบว่า ความเป็นมาของการเมืองการปกครองไทยในอดีต ในทางทฤษฎีนั้น พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดทางการเมืองการปกครอง เริ่มจากการปกครองแบบพ่อปกครองลูกตามคติความเชื่อพื้นเมืองไทยดั้งเดิม และแบบธรรมราชาทรงยึดคติทางพระพุทธศาสนาในเรื่องมหาสมมติราชหรือธรรมราชาตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและคติเทวราชาในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในลักษณะผสมผสาน พระมหากษัตริย์ทรงตั้งตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีฝ่ายสมุหนายก บังคับบัญชาฝ่ายพลเรือนทั่วไป (ไพฑูรย์ มีกุศล, 2563)

การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช ซึ่งอาณาจักรเมืองนครศรีธรรมราช” ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชนั้นถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางในหลาย ๆ ด้าน ประกอบด้วย ศูนย์รวมการบริหาร คือ การใช้ระบบราชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลาง โดยอาศัยเมืองบริวารสิบสองนักษัตรเพื่อกระจายอำนาจ ศูนย์กลางการค้า คือ ด้วยพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายู ทำให้มีการค้าขายทางทะเลที่เชื่อมโยงกับหลายอารยธรรม สร้างความมั่งคั่งให้แก่อาณาจักร ศูนย์รวมดินแดน คือ การปกครองที่กระจายอำนาจจากนครศรีธรรมราชไปยังเมืองบริวาร เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการป้องกัน และศูนย์รวมศรัทธา คือ ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชได้มีการนำหลักธรรมศาสนาพุทธและพราหมณ์ - ฮินดู เป็นแนวทางสำคัญในการปกครอง รวมถึงการสร้างวัดและพระบรมธาตุเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กันตภณ หนูทองแก้ว และณัฐฐา ม้วนสุธา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชกับรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตร เพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี” ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการปกครองในสมัยพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เป็นการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เป็นการบริหารจัดการที่ผนวกแนวคิดจากหลากหลายมุมมองของการปกครอง ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ให้สังคมเกิดความสงบสุขและความปลอดภัยโดยยึดประโยชน์สูงสุดของประชาชน ให้สังคมเกิดความสงบและความปลอดภัยโดยยึดประโยชน์สูงสุดของบ้านเมืองเป็นหลัก 2) รูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการเมืองที่ดี คือ การกระจายอำนาจให้กับพื้นที่ ใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล นำหลักธรรมเป็นสื่อกลางในการบริหารจัดการ (กันตภณ หนูทองแก้ว และณัฐฐา ม้วนสุธา, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภูมิรัฐศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช เรียกว่า 4 Center Model มีรายละเอียด ดังนี้

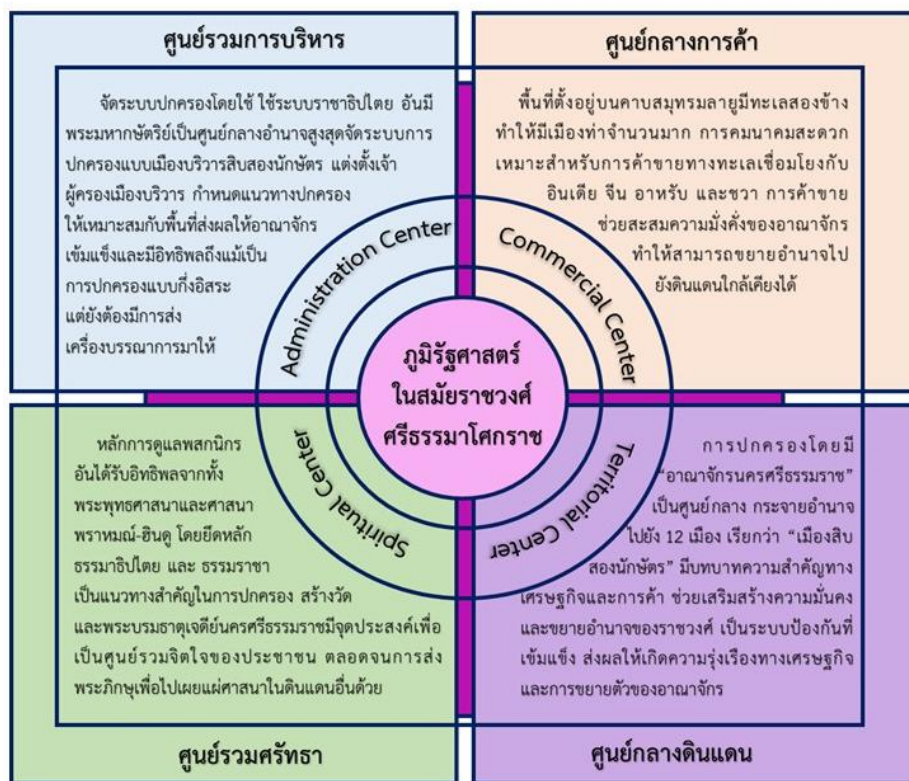
1. C1 คือ Administration Center หมายถึง ศูนย์รวมการบริหาร โดยใช้ระบบราชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางอำนาจสูงสุด จัดระบบการปกครองแบบเมืองบริวารสิบสองนักษัตร แต่งตั้งเจ้าผู้ครองเมืองบริวาร กำหนดแนวทางปกครองให้เหมาะสมกับพื้นที่

2. C2 คือ Commercial Center หมายถึง ศูนย์กลางการค้า ด้วยมีทำเลที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายูมีทะเลสองข้างทำให้มีเมืองท่าจำนวนมาก การคมนาคมสะดวก เหมาะสำหรับการค้าขายทางทะเลเชื่อมโยงกับ

อินเดีย จีน อาหรับ และชาว การค้าขาย ช่วยสะสมความมั่งคั่งของอาณาจักร ทำให้สามารถขยายอำนาจไปยังดินแดนใกล้เคียงได้

3. C3 คือ Territorial Center หมายถึง ศูนย์รวมดินแดน การปกครองโดยมี “อาณาจักรนครศรีธรรมราช” เป็นศูนย์กลาง กระจายอำนาจไปยัง 12 เมือง เรียกว่า “เมืองสิบสองนักษัตร” มีบทบาทความสำคัญทางเศรษฐกิจและการค้า ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและขยายอำนาจของราชวงศ์ เป็นระบบป้องกันที่เข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของอาณาจักร และ

4. C4 คือ Spiritual Center หมายถึง ศูนย์รวมศรัทธา หลักการในการดูแลสภานิกายของราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชนั้นได้รับอิทธิพลจากทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยและธรรมราชาเป็นแนวทางสำคัญในการปกครอง สร้างวัดและพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชมีจุดประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ตลอดจนการส่งพระภิกษุเพื่อไปเผยแผ่ศาสนาในดินแดนอื่นด้วย สามารถเขียนใน รูปโมเดลดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 4 Center Model ภูมิรัฐศาสตร์ในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราช

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของภูมิรัฐศาสตร์ของราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชมีความซับซ้อนและเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดแนวทางการปกครอง การค้า การทหาร และวัฒนธรรมในภูมิภาคอุษาคเนย์ ตำแหน่งที่ตั้งที่สำคัญช่วยให้อาณาจักรสามารถสร้างความเจริญรุ่งเรือง และมีอิทธิพลต่อโลกยุคโบราณอย่างกว้างขวาง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ ศาสนา และอำนาจทางการเมืองการปกครอง โดยมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนา มีการค้าขายทางทะเลที่ช่วยสะสมความมั่งคั่ง ในด้านแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการเมืองการปกครองในสมัยราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชเน้นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ ศาสนา และเศรษฐกิจ ตลอดจนการสร้างเสถียรภาพผ่านกฎหมายและระบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพ การปกครองนี้

ช่วยให้อาณาจักรสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและรุ่งเรืองในยุคสมัยนั้น อันมีศาสนาเป็นกลไกในการเชื่อมโยงผู้คนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกันพัฒนาโครงการอนุรักษ์ศาสนาและวัฒนธรรม เช่น การปรับปรุงวัดและโบราณสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สนับสนุนการศึกษาด้านศาสนาและวัฒนธรรมในระบบการศึกษา เพื่อปลูกฝังความเข้าใจและความเคารพในความแตกต่างของสังคม และ 3) องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน ร่วมกันพัฒนาโครงสร้างการปกครองระดับท้องถิ่นให้มีบทบาทในการรักษาความมั่นคงร่วมกัน เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านความมั่นคงกับเมืองสำคัญ และสร้างระบบเฝ้าระวังและป้องกันภัยคุกคามที่เน้นการใช้เทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) การวิเคราะห์แนวทางการบริหารแบบศูนย์กลางและการกระจายอำนาจในอาณาจักรนครศรีธรรมราช เทียบกับโครงสร้างการบริหารในปัจจุบัน 2) บทบาทของนครศรีธรรมราชในการเป็นศูนย์กลางอำนาจในภูมิภาค และความสัมพันธ์ทางการเมืองกับอาณาจักรใกล้เคียง และบทบาทของวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในการสร้างความสามัคคีและความมั่นคงของอาณาจักร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดการอำนาจในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของเมืองสิบสองนักษัตร ความสัมพันธ์ทางการเมืองกับอาณาจักรใกล้เคียง ทำให้เข้าใจกลยุทธ์การสร้างพันธมิตรและการรักษาอำนาจในระดับภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- กันตถน หนูทองแก้ว. (2566). พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชกับรูปแบบการปกครองสิบสองนักษัตรเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กันตถน หนูทองแก้ว และณัฏฐา ม้วนสุธา. (2566). พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชกับรูปแบบการปกครองของเมืองสิบสองนักษัตร เพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(7), 355-366.
- ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. (2559). พระบรมธาตุสุ่มรตรโลก. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นครศรีธรรมราช: ไหมพรีนตติ้ง.
- ธวัชชัย ประดู่. (2566). พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ปฐมกษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2567 จาก https://library.wu.ac.th/NST_localinfo
- พระครูวรวิริยคุณ (ปราโมทย์ ปสุโต). (2561). เมืองสิบสองนักษัตร: สถานที่ตั้งเมืองและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2567 จาก <https://url.in.th/WIBaz>
- พระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ. (2561). มรดกโลกมรดกธรรม: ประวัติศาสตร์หลักธรรมและหลักฐานโบราณคดีทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ มีกุล. (2563). ความเป็นมาของการเมืองการปกครองไทยโดยสังเขป. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 12(1), 275-293.
- วิณณสาสน์ นุ่นสุข. (2564). ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการกำเนิดอาณาจักรนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 6(6), 219-263.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2542). เมืองโบราณในอศติประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สโรชา สิริวิชัยกุล. (2553). ดงแม่นางเมือง แกนหลักแห่งการสร้างสำนึกและประวัติศาสตร์ของคนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2567 จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=567>